

Les cases i els estadants de la Riera Gavarra (III)

Xavier Mas Gibert
Centre d'Estudis Canetencs

The houses and residents of Riera Gavarra (Third chapter)

L'autor continua el seu itinerari i el del dietari de la seva mare per les cases i els seus estadants de la Riera Gavarra de Canet de Mar, als anys vint, quaranta i cinquanta respectivament.

Paraules clau: Canet de Mar, Riera Gavarra, Isidre Jover Xampeny, família Jover, família Lavera, Quirreta músics.

The author continues his own journey and that of his mother's diary through the houses and residents of Riera Gavarra in Canet de Mar, during the 1920s, 1940s and 1950s.

Keywords: Canet de Mar, Riera Gavarra, Isidre Jover Xampeny, Jover family, Lavera family, Quirreta musicians.

Els escrits en cursiva són els records de la meva mare Dolors Gibert Ramentol (1918/2006) que es corresponen als anys vint del segle passat.

Casa riera Gavarra núm. 7

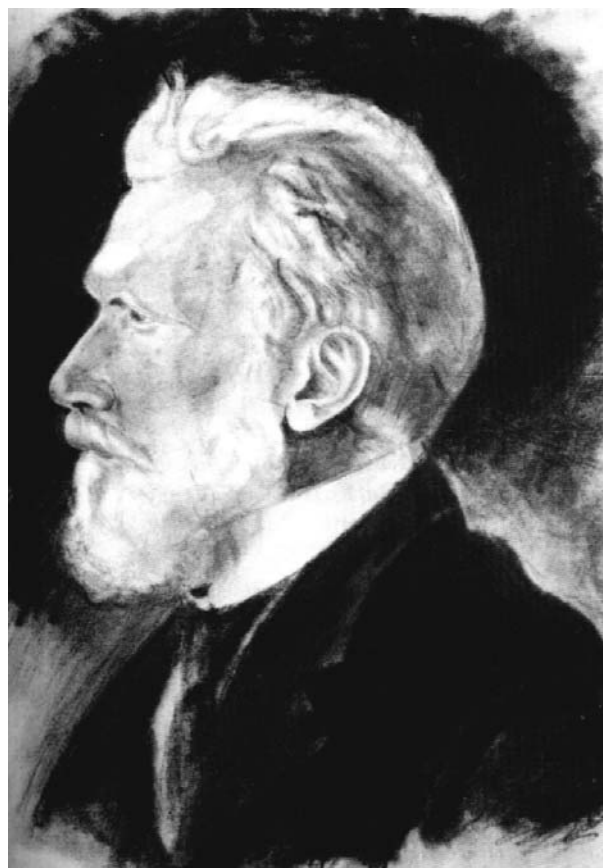
El 29 de maig del 1755, el Rector i uns quants capellans de Canet, actuant en nom de la parròquia, i aquesta, com a cohereva dels béns de l'antic Mas Cabanyes de la vall de Canet, van segregar un tros de terra «en forma de vela llatina», és a dir, en forma triangular, i el van establir davant el notari canetenc Anton Vendrell del Turó, al bracer Salvador Vilar i a la seva muller Salvadora Ferrer perquè hi edificuessin una casa. A canvi, ells haurien d'abonar 20 sous a la parròquia cada 29 de juny, festa de Sant Pere. Uns quants anys més tard, el 18 de maig del 1762, Salvador Vilar va vendre el pati, sense haver-hi construït res, a Josep Molet i Parera, patró de Canet. Acta realitzada davant el notari canetenc Josep Llobet.

A finals del segle XVIII (any 1790) es documenta que la propietat, amb casa ja construïda, era titularitat dels descendents del patró Josep Molet. Entre 1852 i 1879 sabem que hi residia la família formada per Francesc d'Asís Lavera vidu, la seva filla Carme Lavera i el seu marit Josep Vinyas, i els fills d'aquests, Josep, Francesca, Josepa i Carme.

La meva mare, referent a aquesta casa, va deixar escrit el següent:

«Sebastià Farnés, les seves filles Julita i Mercè, i la seva neta Ma. Aurèlia Capmany.

A la casa que feia cantonada (entrant a mà dreta al carrer de Xaró Baix) tenia un estil peculiar, hi havia

Sebastià Farnés, avi de M. Aurèlia Capmany.

un replà amb una paret per protegir-la de les rierades i l'entrada era pel xamfrà. En aquesta casa hi vivien dues germanes solteres amb el seu pare (es tractava del folklorista Sebastià Farnés i Badó (*St. Feliu de Codines 15/7/1854 + BNA. 5/1/1934) de les seves filles Julita Farnés i Pagès que era la mestra de

M. Aurèlia Capmany i el seu germà.

l'escola Montessori i Mercè dels mateixos cognoms que va ser la primera bibliotecària de Canet. Devien venir a viure-hi l'any 1921 però ignoro quan devien marxar, a l'època de la República ja no hi eren. Aquestes dones tenien una neboda que més tard seria l'escriptora Maria Aurèlia Capmany que tenia l'edat de la meva cosina Maria Rosa Solé Gibert i quan venia a Canet jugaven juntes, per cert que quan vingué la meva cosina va tenir una decepció perquè li va dir que ni la recordava, potser si hagués estat un personatge important l'hauria reconegut de seguida, hi ha persones que són així, a bona fe que estava més bé la meva cosina que ella, doncs estava feta una fatxa, la pobre malgrat la seva intel·ligència va contraure una cruel malaltia, que aquell Déu en que ella no hi creia l'hagi perdonat. Aquestes tietes de l'escriptora eren bastant encarcerades, no es feien gaire o gens amb la gent de la Riera. A vegades se sentia tocar un piano, però a dins no hi havia entrat mai, hi ha persones que són com una muralla, a mi em fan molta pena aquesta classe de gent. Jo, d'aquell temps, recordo amb més afecte tots els que em demostraven el seu».

Em sembla que la meva mare es confon. Si no recordo malament, la Maria Aurèlia Capmany va venir a fer una conferència a la Biblioteca P. Gual i Pujadas de Canet als anys seixanta. I he de dir-ho perquè vaig ser testimoni del moment en què la cosina de la mare, Maria Rosa Solé Gibert, se li va identificar, i la Maria Aurèlia Capmany no solament es va mostrar

visiblement contenta sinó que després de petonejar-se, van començar a recordar quan eren nenes i jugaven. Resultaria una mica difícil que la Maria Aurèlia Capmany hagués oblidat la cosina de la mare perquè l'havia utilitzat o fet sortir com a personatge a «Betúlia», una de les seves primeres novel·les. Em sembla però, que no l'anomena pel nom sinó com la nena de Can Manillo, o sigui, que possiblement havia oblidat el nom i en canvi havia recordat el motiu o nom de casa. Aquesta novel·la -que jo m'havia llegit- no la deixa gaire bé a la meva parenta. Si no recordo malament, fa la mateixa descripció que tota la família feia de la Maria Rosa quan era criatura, que no va tenir res a veure amb la seva manera de ser en fer-se més gran. Com que jo li devia explicar a la meva mare que a la novel·la no la deixava bé, ella es va fer aquest embolic, però insisteixo, la Maria Aurèlia Capmany no va dir en absolut que no recordés la seva companya de la infantesa a Canet, sinó tot el contrari.

La Carmen xilena

Des del meu record, després de la guerra, en aquesta casa del xamfrà hi vivia una senyora xilena que estava tota sola. Aquesta bona dona, que va resultar una bella persona, havia perdut dues vegades la família completa degut als terratrèmols del seu país. La segona vegada es va jurar a si mateixa que no viuria mai més en un país que hi hagués moviments sísmics. Més tard, les germanes Bleda van posar-hi a l'entrada una perruqueria molt espaiosa i finalment, la Serafina Bleda, que es va casar amb l'Isidre Jover Xampeny, va viure amb ell de rellogats, però es van fer tan bons amics que, quan l'Isidre i la seva dona es van fer una casa nova a la Rda. Fleming, la senyora Carmen va anar amb ells i la van atendre fins a la mort com si fos l'àvia de la família.

Aquesta casa (desapareguda als anys setanta) era de pur estil barroc i s'hi entrava pel xamfrà. Tenia una mena de terrasetta amb un mur de protecció a la part de la riera, amb dues gepes que a les criatures ens semblava un camell i hi cavalcàvem com si anéssim pel desert, i els dies de mal temps ens hi arreceràvem a sota. A partir dels anys cinquanta, l'Isidre Jover, l'estadant d'aquesta casa, tenia anomenada de gran mecànic i conductor de tota mena de vehicles a motor. I era ver que l'Isidre era un gran xofer i un mecànic extraordinari, era una d'aquelles persones que semblen tenir la intel·ligència als dits. Tenia una habilitat prodigiosa per desmuntar i muntar tota mena de mecanismes: li havia vist obrir i posar en marxa un sis-cents només amb una llima de les ungles en menys d'un minut. Havia portat tota mena de cotxes; després de la guerra, quan va poder sortir del Penal de San Miguel de los Reyes, on els franquistes l'havien confinat, va conduir un dels camions que traginaven pedra des de la pedrera de Caldetes per a la construcció del port d'Arenys. Després va portar autocars de passatgers de Viatges Julià -si no m'equivoco- i a partir dels anys seixanta

Cantonada en la qual hi havia l'entrada principal de Can Quirreta.

va fer de comercial per l'industrial Joan Sansalvador Lacomba, voltant tota Espanya amb un sis-cents carregat de maletes. El vaig tractar més quan va ser a la fàbrica Aker S.A. (després IBICI), que aleshores era d'uns alemanys, i on vam treballar plegats al departament de vendes. Aleshores, vam fer alguns viatges junts, em va agafar molta confiança i em va confirmar que, efectivament, durant la guerra civil havia fet de xofer del dirigent anarquista Buenaventura Durruti i em va explicar moltes històries i anècdotes del personatge. La més singular que recordo és que estant al front d'Aragó amb la Columna Durruti, un dia es va presentar al lloc de comandament una dona amb una maleta tan pesada que en prou feines la podia tragar i va exigir veure Durruti immediatament. Com que els milicians volien revisar-li la maleta, ella s'hi va resistir de molt males puges. Finalment, li van prendre i la van obrir. Va resultar que aquesta maleta estava plena de joies i objectes religiosos de valor. Tot seguit, es va identificar com a Émilienne Morin, la companya sentimental de Durruti. Aleshores els milicians, que no la coneixien, van cridar l'Isidre per veure si podia identificar-la. L'Isidre la coneixia d'haver-la portat alguna vegada amb el cotxe al costat de Durruti. Un cop identificada, van localitzar Durruti per telèfon que, tal com feia cada dia, estava resseguint la primera línia del front. Al cap d'uns minuts ja va ser present al lloc de comandament. Quan Durruti va veure el contingut de la maleta es va posar amb una 'moto' anarquista. Es va quedar sol amb la seva dona i al cap d'una estona va cridar l'Isidre i va demanar-li que la portés de tornada a Barcelona, cosa que l'Isidre, lògicament, va fer. Em sembla recordar que

em va dir que la maleta se la va quedar Durruti i que ningú de la Columna no va saber-ne mai més res. També m'havia explicat que els cotxes més moderns i luxosos els havia conduït durant els primers mesos de la guerra, ja que els anarquistes havien incautat gran part dels automòbils de la gent rica de Barcelona. Quan el cotxe que utilitzava per a portar en Durruti amunt i avall tenia el més petit problema, n'agafava un altre dels molts que tenia incautats o requisats.

L'Isidre també em va ajudar força quan m'estava documentant per fer el llibre sobre la guerra civil a Canet, la seva informació era veraç i de primera mà. Havia estat un home valent; recordo que un dia el vaig trobar davant de casa seva, com de costum, (vivia tres cases més avall que jo) i se'm va acomiadar dient que s'estava acabant. I efectivament, al cap de molt poc ja no hi era, va ser mort.

Riera Gavarrà, núm. 9 - Les noies de Can Quirreta

La casa número 9 del meu record ha estat sempre coneguda com a «Can Quirreta», motiu estretament lligat a la família Jover de Canet.

Hem localitzat que el 24 de setembre de l'any 1732, Josep Pascual, actuant com a procurador de Josep Dalmau i Cabanyes, hereu del Mas Cabanyes de Canet, va separar aquest pati de terra del seu quintà i el va establir a Joan i Pere Codina, pare i fill, que eren mestres de cases, per tal que hi construïssin un edifici. A canvi els Codina havien de pagar rigorosament el cens d'1 lliura i 10 sous cada any per la festivitat de Sant Pere, que s'escau el 29 de juny. (Acta realitzada davant el notari Anton Vendrell del

El que resta de Can Quirreta a l'actualitat.

Turó). Els Codina van mantenir la propietat del solar fins el 29 de maig del 1755 quan la van vendre, sense cap construcció, al bracer Salvador Vilar, i a la seva muller Salvadora Ferrer. (Acta davant el notari Anton Vendrell del Turó). L'any 1790 ja existia una casa, i encara era propietat dels descendents de Salvador Vilar. No sabem la data exacta, però al tombant de segle va passar a mans de Bartomeu Alsina, que encara pagava un cens d'1 lliura cada 29 de juny a Jaume Cabanyes mariner, resident a Palamós, però que era descendent del mas Cabanyes de Canet.

Des del 1852 al 1879 localitzem com a residents a Francesc d'Asís Jover, a la seva muller Francesca Lavera, i als fills d'aquests: Francesca, Lluís, Josep, Isidre i Joan.

Segons el cens del 1926, eren estadants de Can Quirreta:

*Rosa Rovira Clausell, vda. de Francesc Jover * Lloret
1874 + Canet 4/11/1947*

Maria Jover Rovira *Canet de Mar 16/6/1897

Filomena Jover Rovira *Canet de Mar 20/5/1905

Roseta Jover Rovira *Canet de Mar 15/7/1910

Aquesta és l'explicació que va deixar la meva mare de les dones de can Quirreta a l'època de la seva infantesa, als anys vint del segle passat:

«Seguidament venia a can Quirreta així és com els anomenava tothom, jo em referiré al que he conegut, la mare la Roseta i tres filles: la Maria, la Filomena i la Roseta: la mare era una dona grossa de més a més amb els vestits d'aquell temps encara ho semblava més. Bona com el pa i carinyosa, amable, de maca no n'era gaire però les seves qualitats

valien molt més que la formosura. La gran, la Maria, era més aviat alta tampoc gaire afavorida però una excel·lent persona. La més agraciada era la segona, la Filomena. La petita la Roseta allà sí que havien acabat les municions, perquè tot i jo sent petita la veia molt baixa i lletjota, però totes elles bones com la seva mare; mai em feren un reny sempre m'acolliren bé. Ara descriuré la casa que tenia una entrada gran amb un banc molt vell, en un costat hi havia una porta que en traspassar-la et trobaves amb un teler molt vell i curiós, tenia un banc de fusta encarat a les agulles que treballaven, el que la feia anar era un oncle de les noies i cunyat de la Roseta: feia faixes pels toreros i els generals, els canuts eren de cartró i els fils de seda natural, tots tenien uns colors molt brillants, a vegades quan en quedava una petita fusada ens la donavem per nosaltres, era un tresor, doncs aleshores les criatures no teníem les joguines que tenen ara, l'avia altres maldecaps tenia i poca cosa ens feia. Ens havíem de refiar dels Reis del senyor Tenas, el que tenia afillat el nostre cosí Juanito. Doncs continuant la narració de l'oncle Joanet que feia anar el teler ens permetia mirar com treballava, era un home baixet i prim que parlava poc, era casat amb una dona guapa i ben plantada i tenia dos fills, el noi va morir a la guerra i es deia Quimet?, la germana encara és viva i és a l'Hospital, és menuda com el seu pare i no vol dir mai els anys que té, però els que la coneixem sabem que en té més de 90. Dintre la casa la Roseta el menjador era senzill com moltes de les cases d'aleshores, a mi el que més m'agradava era un rellotge de paret que tenia uns pesos i al vespre els havien de tirar amunt. Elles no se'n descuidaven mai, recordo una de les tardes que hi anava creia que tenia la cadira al darrera i vaig caure de cul a terra, encara em recordo el mal que em vaig fer i el greu que li va saber a la Maria, la gran. La Maria a l'hivern tenia molts penellons, fins a mitja cama i la feien patir tant que havia de deixar el treball, al voltant d'aquella taula si ens en havia explicat la bona Roseta de contes i històries de la família, com aquella que un avantpassat una nit que no podia dormir de mal de queixal i es va posar de colzes a la finestra de baix que donava a la Riera, i quin fou el seu esglai quan va veure uns ulls brillants que el miraven i eren els d'un llop i de l'ensurt li va passar el mal de queixal i tot. Va tancar la finestra d'una revolada i a llavors el llop va fugir. Una altra de les històries de can Quirreta era la d'un parent que estava molt malalt i tenia molta febre, el metge els va dir que ja podien donar el que volguessin perquè no tenia remei i l'endemà seria mort. El parent que el vetllava passava molta angúnia perquè li demanava aigua contínuament, com que el metge l'havia desnonat li va anar a buscar un càntir a la Font dels gossos, el malalt es va beure el càntir sencer i l'altre li va preguntar si encara en beuria més, i com que li va dir que sí va anar a buscar-li un altre càntir i vet aquí que aquest també se'l va empassar sencer. Després d'això va quedar profundament adormit i quan es va despertar

demanant novament aigua, ni van tornar a donar tota la que volia. L'endemà quan el metge hi va tornar els va dir: «No sé pas que li haureu donat però aquest home està fora de perill...»

A l'estiu fèiem una rotllana amb cadires mitjanes a la Riera per prendre la fresca i començaven les històries i les rondalles que encara que les havíem sentit moltes vegades no ens feia res tornar-les a sentir. Aquestes coses s'han perdut però que són inoblidables, el seu record perdura en nosaltres. Quan els meus cosins, la Maria Rosa i en Paco es feren més grans, doncs quan varen venir ella tenia 5 anys i ell mig, també foren clients de la casa de la Roseta. Recordo una vegada que els oncles tenien una gata que se li devia morir un dels gats petits i la tia Pepeta ens deia: «En teniu la culpa vosaltres perquè els toqueu tant». Vam explicar-li-ho a la Roseta, dient: «Tant que els estimem i ens diuen que els hem mort nosaltres!».

Quantes coses podria dir d'aquesta casa, tota la vida em lliga una fonda amistat amb les tres filles, la Filomena era molt obligada amb els altres, ajudava sempre que tenien algun malalt, li agradava anar a caminar i sempre portava alguna flor. Són persones que no s'obliden mai el seu record perdurarà en nosaltres».

Els meus records sobre Can Quirreta

Pel que fa a mi, als anys quaranta i cinquanta del segle passat, a la casa número 9 que tothom coneixia com a can Quirreta, encara hi havia les últimes representants de la nissaga del que havia estat l'hereu d'aquesta curiosa i copiosa nissaga canetenca i de les quals parla la meua mare en el paràgraf anterior: la vídua Rosa Rovira Clausell, filla de Lloret, que encara era viva i dues de les seves filles solteres, la Filomena i la Roseta, que hi havien nascut el 1905 i el 1910 respectivament. Per cert, cada any a l'estiu solien venir de Lloret nebots o fills de nebots de la Rosa Rovira Clausell que parlaven un català salat puríssim. Anys a venir, un d'aquests nebots va ser un dels primers hotelers del seu poble gràcies a la venda de la vinya de mala mort de la família que en prou feines donava vi per l'any, però que estava al capdamunt d'un penya-segat arran de mar. Per la vinya n'hi van pagar una milionada i aquest va ser l'origen de la seva fortuna. També anàvem a Lloret amb la Filomena per la festa de Santa Cristina i recordo haver assistit al «S'amorra amorra»: una mena de teatralització arcaica semblant a les festes de moros i cristians del País Valencià. El «S'amorra amorra» venia a ser una representació dels desembarcs dels pirates sarraïns i barbarescs que, durant segles, assolaren el nostre litoral i el dels lloretons, que baixaven a la platja a repel·lir-los. Antigament, el «S'amorra amorra» també s'havia celebrat a Canet i suposo que a molts altres llocs de la costa igualment castigats pel flagell de la pirateria turca i nord-africana.

Però tornant a l'entrada espaiosa de can Quirreta,

on hi havia un banc imponent recolzat a la paret d'entrant a mà dreta. Era de fusta massissa de pi pintada de gris, d'uns dos metres i mig de llarg, amb unes petites estries fetes amb gúbia al respall, que semblava un escó de la llar de foc. Les propietàries sentien una veneració mítica per aquest banc, que consideraven una vertadera relíquia relacionada amb la història del poble. Mentre els amos de la casa feien anar els telers de pedals a la cambra contigua, els seus coreligionaris (republicans i republicans federals la majoria), asseguts en aquest banc de l'entrada, dissertaven, discutien i desbarraven de tot l'humà i diví, però principalment de política local, en una mena de sessió permanent indeterminada. Aquest venia a ser el 'sanedri' de les idees progressistes del poble durant tot el segle XIX. I si havies de fer cas a la meua besàvia Carmeta (1847/1948), era la concentració d'esquenadrets i culs de cafè més acreditada del poble.

I si ara us puc descriure el banc és perquè no solament me'n recordo perfectament, sinó perquè en companyia dels meus germans, cosins i veïns hi vaig escoltar embadalit les inefables rondalles catalanes, contes, vides de sants i santes i facècies de família que ens explicava la benivolguda i benemèrita Filomena Jover i Rovira. Aquesta dona, tot i ser fadrina del tot, era la persona més pacient, bonifàcia i sobretot criaturera, que ha existit a sota la capa del sol. Estic segur que d'infant vaig passar més hores a can Quirreta que no pas casa. I he pensat sempre que la meua addicció a la lectura i als llibres me la van inculcar, d'una banda la meua tia àvia Josepa Gibert (addicte a la literatura de cordill i a les novel·les socials del naturalisme francès), però també la nostra veïna Filomena Jover, una explicadora de primera del que es podria considerar literatura oral folklòrica i microhistòria familiar i local. De les rondalles que ens contava la Filomena recordo sobretot «La rondalla de la carbassera que va arribar al cel», «El marit gelós que es va fer passar per mort», «La tia Maria, vos que passeu farina traieu-me del sac ca-tric ca-trac!», «El ferrer del Rosselló», etc. I en hagiografia, la «Vida i miracles de Santa Genoveva de Brabant». Filomena contava amb gran fidelitat argumental i una inefable puresa lingüística plena de girs locals. De temes propis del municipi ens explicava els fets esdevinguts a la pròpia casa, com el que he transcrit anteriorment sobre l'avantpassat que es moria de set. L'explicació era ben racional però, com que en aquell temps quan algú queia malalt els metges el primer que feien era posar-lo a dieta estricta, sense menjar ni beure, el malalt moltes vegades superava la malaltia però moria deshidratat o d'inanició. Segons deien les noies de can Quirreta, el seu besoncle o rebesoncle no va morir de debò fins al cap de molts anys, convençut per sempre més que era el metge qui el volia matar i l'havia salvat l'aigua de la Font dels Gossos (però és que va resultar ser una veritat objectiva). A part d'aquesta anècdota digna de Molière, també ens explicaven la de l'altre avantpassat Jover amb mal de queixal que, de sobte,

en un gest de desesperació, va obrir la finestra que donava a la Riera i li va voler saltar un llop amb els ulls injectats de sang, i que gràcies a l'esglai li va fer passar de cop el mal. Això dels llops baixant per la Riera era ben veritat, perquè abans de la generalització de l'ús de l'estricnina que va servir per exterminar els llops, la serra del Montnegre n'estava ple i a l'hivern, empesos per la fam, feien incursions fins a la platja. La gana els feia baixar fins a l'abocador que hi havia al capdavant de la Riera de Sant Domènec, on les peixateres llançaven el peix que no es podia vendre al dia (abans que es fabricués el gel artificial per poder guardar el peix per vendre'l l'endemà).

La pubilla de can Moreu o la història de les primeres mitges de seda

Dels records de família que la Filomena ens explicava, el que a mi m'agradava més era el d'un seu besoncle conco que, ja de gran, amb més de cinquanta anys, es va enamorar de la pubilla de can Moreu només de veure-la passar per davant de la finestra que tenia arran del teler. Com tots els Quirretes, el besoncle era teixidor i tothom el tenia pel millor operari de la família.

Doncs bé, la pubilla Moreu, per anar a plaça -que aleshores es feia al capdavant del carrer Amplepassava arran de la finestra, i el conco li tirava floretes de bona llei. Com que la pubilla, a més de rebonica era molt simpàtica, sempre li tornava les graciets de manera que es podria dir que es van fer amics. Des d'aleshores la pubilla s'aturava cada dia a fer la xerradeta amb aquell bon home. I com que ell sempre teixia les mateixes faixes, ella un dia li va dir:

-I no podríeu fer alguna cosa no tan ensopida com això de les faixes?

-I quina cosa hauria de ser? -respongué el teixidor.

-Doncs, que sé jo, potser unes mitges de dona...

-I, que te les posaries si jo et fes unes mitges de seda?

-I perquè no -li contestà la noia.

-Doncs mira. Si vols et faré unes mitges com no n'has vistes mai de semblants, però has de permetre que te les posi jo...

-Ah no, això sí que no! -va dir la noia esverada.

I se'n va anar sense acceptar. El pobre home no va parlar mai més de mitges però, quan va saber que la pubilla Moreu es casava, es va posar a fer-ne unes en el seu teler sense dir res. I quan les va tenir fetes, un dia que passava la va cridar i els hi va donar; ella però, les hi refusà dient:

-No, no! Que me les voldreu posar...

-I que n'ets de coiuda -li va dir ell allargant-li el parell de mitges.

-Té, i digues-li al teu promès que te les posi ell, hi tindrà més traça que jo segurament i a tu t'agradarà més...

I resulta que les mitges van ser l'admiració de tothom perquè el pobre conco enamorat les havia fet ajuntades a la cama a base d'anar minvant a mà agulla per agulla...

La nina del malabarista Campins

Una altra de les històries de la Filomena que m'emocionava sempre era la d'un dia de Sant Pere que va anar a fer una volta per la fira amb el seu pare i es va enamorar de la nina més bonica de totes i que, per òbvies raons de preu, el seu pare no li va comprar. N'havia quedat tan enamorada la pobra Fimomeneta que va arrancar en plor desfet tal que, en arribar a casa seva, es va asseure al portal i va continuar plorant. En aquestes va comparèixer el mag Salvador Campins que, com a bon republicà, era un dels tertulians més habituals del banc de can Quirreta. En veure-la d'aquella manera, el mag, que era molt simpàtic com tots els seus descendents, li va preguntar a la criatura l'origen del desconsol i ella, amb gran sentiment, li va explicar de quina manera s'havia enamorat d'aquella nina tan bonica i que el seu pare li va dir «que no feia per ells perquè eren pobres».

Aleshores en Campins, mirant a redol, va semblar que cercava alguna cosa i finalment es va fixar amb una fulla de col sobre la qual la Rosa havia donat el peix als gats. Aquesta fulla era sobre la sorra de la Riera, arran mateix de la porta. En Campins s'hi acostà i li digué: «El teu pare és pobre però en Campins és mag» i alçant la fulla de col hi va comparèixer la nina a sota, exactament la mateixa nina. Doncs bé, aquesta nina no era un efecte del gran il·lusionista que, si volia, feia veure garses per perdius, sinó que era ben real i exactament la nina que la nena volia. Fins i tot jo l'havia vist curiosament guardada en una de les grans calaixeres de can Quirreta i és que, la petita Filomena no havia tingut l'opció de fer-la malbé com fan les criatures amb les joguines. Com que era una nina tan preuada, els de casa seva la van endreçar i no li van deixar mai per jugar.

El dia més trist de la vida de la Riera

Jo crec que va ser quan la Filomena i la Roseta, que tenien dues cases de propietat al carrer de l'Arpa, van haver de deixar la casa pairal perquè li va tocar a la seva germana Maria, que era la gran. Van desaparar la casa immensa, carregada de dos segles de mobles, roba i fòtils acumulats. El rellotge de cordills desmuntat em va fer el mateix efecte que veure un animal de companyia esbudellat. Com que els veïns les van ajudar en tot, al segons pis només hi havia dos o tres catres de tisora plegats i dues calaixeres nues i pelades (ja s'havien emportat les campanes de vidre que cobrien floreres de petxines i plantes marines tropicals, record d'un dels besavis o besoncle que fou pilot de la mar gran). Vam pujar per darrera vegada amb la Filomena a dalt de tot, i deixant caure els braços amb un gest de desolació va dir:

-I ara què en farem de tot això? -I començà a obrir els calaixos de les calaixeres. I va resultar que en una hi havia tots els instruments musicals de

l'orquestra dels «Quirretes» i l'altra estava plena de partícels intactes.

La pobra Filomena prou les hauria dipositat o regalat a qui fos, sabent que haurien continuat guardant-les, però no hi va haver res a fer. A la casa on anaven a viure no hi cabien i en tot el poble ningú no es va apiadar d'aquestes requincalles històriques, així que la Filomena les va haver de vendre al drapaire. Em sembla que només n'hi van donar un duro, que es va desprendre amb cera per a la Mare de Déu de la Misericòrdia, de la qual la Filomena era molt devota. Deia que l'única cosa que tenia de bo viure al carrer de l'Arpa era que podia anar cada dia a fer la visita al Santuari.

Les dues germanes eren creients, anaven a missa i sobretot a la novena de la Misericòrdia. Anaven a la de la matinada que, segons elles, era la dels devots de veritat. Per cert, que l'única vegada que van anar-hi a la tarda va ser durant les vagues per les 48 hores, l'any que, sistemàticament i des del primer dia, els sindicalistes ocupaven en massa els seients del Santuari per obligar a estar drets els membres de la burgesia. La Filomena explicava amb orgull que «aquells treballadors tan ferrenys que no havien posat mai els peus a l'església, des d'una hora o dues abans, ocupaven impàvids tots els bancs i només s'alçaven per les dones treballadores com ells i mortificaren fent estar drets els burgesos durant tota la Novena». Les germanes eren creients però sense fanatisme, tot i que a mesura que ens anàvem fent grans, ens anaven manifestant la seva manera particular d'entendre la religió. Per exemple, deien que el dimoni no existia i que l'infern era en aquest món i no en l'altre. No sé si enteníem gaire el que ens deien però, quan les noies van haver de marxar de la Riera, el darrer dia, quan ja tenien tota la casa desparada del tot, la Filomena em va venir a buscar a casa i em va dir:

-Has de venir que t'he de donar una cosa, però m'has de prometre que ho guardaràs i respectaràs tota la vida...

Vam tornar a la casa absolutament buida; la Filomena només havia guardat la palmatòria amb una cua d'espelma. La va encendre i vam entrar al rebost que hi havia a sota l'escala. Era espaiós però no hi havia hagut mai llum elèctrica, arran del sostre tenia a cada costat una mena de prestatges correguts de cap a cap amb una petita barana feta d'obra, tot lliscat i emblanquinat. La Filomena em va dir:

-Posa la mà a dintre el prestatge de mà dreta, a veure què hi trobes...

Vaig fer el que se'm demanava, però no hi vaig trobar res.

-No hi ha res?

-Sí que hi ha sí, palpa més endavant.

I efectivament vaig anar seguint fins que vaig començar a palpar llibres.

-Són llibres? -vaig dir.

-Sí, són llibres. Treu-los tots -va dir la Filomena.

I va anar sortint tot un seguit de llibres que, segons

va dir, jo els havia de guardar perquè els vells de casa seva i els de casa llegien i eren creients del què deien i tractaven. I va afegir:

-Si els mires, ja veuràs perquè els tenien aquí amagats. Si se n'arriben a assabentar els del «Sant Ofici» els haurien fet agafar i a fer punyetes tots... -va dir.

Es tractava d'una petita biblioteca sobre ocultisme, alquímia, maçoneria de la branca dels rosacreu i d'altres. També hi havia un exemplar del «Nuevo Pacto», o sigui, una Bíblia protestant publicada a Nova York i, segons consta en l'adreça al lector: *La traducción al castellano puro empezó el 1851. Se concluyó el 1857.* Va ser editada per La Unión Bíblica Americana, a Londres per Trübnet i Cia., i a Edimburg, per Thomas Constable. Aquesta Bíblia encara la conservo a casa i la resta de llibres són, suposo, enmig del pandemòni bibliogràfic que arran de la meva incontinència lectora vaig haver de traslladar al Mas Turon de la Vall de Bianya perquè a casa ja no hi cabien.

Dels llibres que hi havia recordo: «La Teosofia» de Madame Blatansky, reculls de revistes molt ben enquadernades del «Papus», o sigui del Dr. Gérard Anacleto Vicent Encaussa, «El umbral del misterio» d'Stanislas de Guaita i altres autors -majoritàriament francesos- heterodoxos i 'subversius' del segle XIX. I a partir d'això vaig aclarir perquè en determinades matèries, les noies de can Quirreta tenien creences pròpies de l'heterodòxia dels temps dels besavis. Per exemple, creien en el cel però no creien ni en el dimoni ni en l'infern. Deien molt contundents que l'infern era aquest món i que a l'altre només hi havia pau i tranquil·litat. També recordo que cada any pel meu sant em regalaven dues magranes dient: «Té, ara toca menjar magranes que són bones per la descendència». I jo no entenia què volia dir «per tenir descendència».

Final

Les germanes Quirreta no es van adaptar al carrer de la Misericòrdia. S'enyoraven tant de la nostra Riera que, fins i tot això, els va fer mudar de caràcter. Un dia que es van trobar pel carrer, la Filomena li va arribar a dir a la meua mare que s'estimava més no trobar cap dels seus antics veïns perquè li feien venir ganes de plorar. I va jurar-li per tots els sants que no pensava posar els peus mai més de la vida a la Riera, patiria massa només de recordar...

Primer va morir la Filomena, que era cinc anys més gran que la seva germana. La Roseta, quan va quedar sola -tot i que ja era petita de per si—es va anar fent encara més xica, fins esdevenir una mena de follet semblant al de les rondalles que elles ens explicaven. I també, tal i com ens deien dels follets, tant a la seva germana com a ella, li va sortir un mal geni de mil dimonis. I quan ja no devia poder estar més emprenyada, es va morir.